

Ο Αμερικανός Εργάτης του Paul Romano

Μια πολιτική μέθοδος και πρακτική

Η εργατική μαρτυρία *The American Worker, Life in the Factory*¹ γράφεται στο Ντιτρόιτ των ΗΠΑ από έναν εργάτη και συνδικαλιστή της αυτοκινητοβιομηχανίας της General Motors, τον Πωλ Ρομάνο (ψευδώνυμο του Phil Sanger), κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εκδίδεται το 1947 από την αντιπολιτευτική τάση του αμερικανικού Workers Party, η οποία ιστορικά έμεινε γνωστή ως "Johnson-Forest Tendency". Σκοπός αυτής της μαρτυρίας να παρουσιάσει –μέσα από ανεκδοτολογικό υλικό από το χώρο εργασίας, αλλά και την αναλυτική περιγραφή των αυθόρμητων συμπεριφορών, των προδιαθέσεων και των στάσεων των εργατών της περιόδου– την εργατική συνθήκη, αλλά και να εξηγήσει τους βαθύτερους λόγους του ξεσπάσματος του κύματος απεργιών λίγο μετά τη λήξη του πολέμου. Παρά τη χρονική απόσταση που μας χωρίζει από το βιομηχανικό κόσμο της περιόδου εκείνης και παρά το διαφορετικό κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η μαρτυρία αυτή, εντούτοις οι προβληματισμοί και η μέθοδος που εκθέτει ο Ρομάνο στην μπροσούρα *Ο Αμερικανός Εργάτης: η ζωή στο εργοστάσιο*, εξακολουθούν να αξίζουν συζήτησης.

Ο C.L.R. James στο Μισούρι ή η εισαγωγή μιας πολιτικής μεθόδου

Λίγα χρόνια πριν από την έκδοση της εργατικής αυτής μαρτυρίας και λίγους μόλις μήνες πριν την εμπλοκή των ΗΠΑ στον Β' Παγκόσμιο, ένας από τους ιδρυτές της τάσης Τζόνσον-Φόρεστ, ο C.L.R. James, που υπέγραφε την περίοδο εκείνη τα κείμενά του χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο J.R. Johnson, θα εγκατασταθεί στο Μισούρι των ΗΠΑ προκειμένου να καλύψει για την εφημερίδα του Workers Party, *Labor Action*, την απεργία των έγχρωμων εργατών γης με αίτημα την αύξηση των ημερομισθίων τους. Ωστόσο, ο απώτερος σκοπός του James δεν ήταν απλώς και μόνο να καταγράψει δημοσιογραφικά ή να παραθέσει ένα χρονογράφημα της απεργίας του «Τομέα 313». Η βασική του μέριμνα ήταν πολιτική. Όπως παρατηρεί ο Chris Taylor εκείνη την περίοδο ο James «*επιχειρούσε να μάθει τρόπους με τους οποίους μια πολιτική οργάνωση θα μπορούσε να βοηθήσει αποτελεσματικά τους χωρικούς*»². Με άλλα λόγια, ο κατεξοχόν προβληματισμός του James αφορούσε το οργανωτικό ζήτημα: τον τρόπο οργάνωσης μεταξύ πολιτικής μορφής και τάξης.

¹ Βλ. Paul Romano, *Ο Αμερικανός Εργάτης: η ζωή στο εργοστάσιο*, Κινούμενοι Τόποι, Αθήνα, 2014.

² <http://clrjames.blogspot.gr/2009/02/with-sharecropper.html>

Η απεργία των εργατών γης του Μισούρι πολύ γρήγορα ήρθε αντιμέτωπη όχι μόνο με τους μεγαλοιδιοκτήτες γης, την εχθρότητα του επίσημου τύπου ή τον ρατσισμό μεγάλου μέρους της κοινωνίας του Νότου. Βρέθηκε εκτεθειμένη, από την άλλη πλευρά, και από τα ίδια τα εθνικά συνδικάτα (το UCAWA, CIO³, όσο όμως και από το ΚΚΗΠΑ) ακριβώς λόγω του ότι με την επίσημη είσοδο των ΗΠΑ τον Δεκέμβριο του 1941 στον Β' Παγκόσμιο, αυτά τα τελευταία είχαν αναλάβει δεσμεύσεις για αποφυγή απεργιών, συνεργασία με εργοδότες και διατήρηση της «κοινωνικής ειρήνης»⁴. Παρά το δυναμισμό της (με τη συμμετοχή γύρω 8.000 περίπου απεργών), αλλά και τη μεγάλη της διάρκεια (τρεις περίπου μήνες άγριας απεργίας χωρίς ουσιαστικά επίσημη κάλυψη), η απεργία έδειχνε να εισέρχεται σε ένα σημείο καμπίς.

Η συνεισφορά του James στο συγκεκριμένο αγώνα αφορούσε τη συμβολή στην κυκλοφορία του: αναλαμβάνει να συντάξει ένα κείμενο με σκοπό όχι μόνο να γίνουν γνωστά τα αιτήματα των απεργών, αλλά και να υποχρεώσει την τοπική κοινότητα και τους φορείς της να πάρουν ξεκάθαρη θέση απέναντι στον αγώνα. Το κείμενο αυτό, που εκδίδεται υπό τη μορφή μπροσούρας με τίτλο *Down With Starvation Wages in South-East Missouri*, κυκλοφορεί γρήγορα στις νοτιοανατολικές πολιτείες και τα έσοδα από την διακίνησή της πηγαίνουν στη στήριξη του αγώνα. Όπως παρατηρεί ο Chris Taylor: «Εκείνο που είναι αξιοσημείωτο δεν είναι τόσο η μπροσούρα όσο η ίδια η σύνθεσή της. [...] Η σύνθεση του James ενσωματώνει την επαναστατική φύση του είμαι-μαζί, το οποίο είχε τεκμηριώσει στα άρθρα του “Με τους εργάτες γης”»⁵.

Η μέθοδος που χρησιμοποιεί ο C.L.R. James στην μπροσούρα είναι η διατύπωση των αιτημάτων του αγώνα των εργατών γης για αύξηση των ημερομισθίων όχι με την απλή καταγραφή τους, αλλά μέσα από τη σύνθεση μαρτυριών βασιζόμενη στο λόγο και τη στάση των ίδιων των απεργών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο James για τις πρώτες αντιδράσεις απέναντι σε ένα τέτοιο τρόπο σύνταξης της μπροσούρας:

«Κάλεσα κάποιους από τους ηγέτες και τους είπα, “Πρέπει να δημοσιεύσουμε κάτι ώστε ο καθένας να διαβάσει για αυτόν [εν. τον αγώνα]”. Αυτοί [εν. οι ηγέτες] αποκρίθηκαν πως συμφωνούν. Έτσι, κάθισα κάτω, πήρα την πένα και το σημειωματάριό μου και ρώτησα “Λοιπόν, τι πρέπει να πούμε;”. Τότε, μου απάντησαν (χρησιμοποιούσα τότε το όνομα Williams): “Κοίτα, αδελφέ Williams

³ United Cannery, Agricultural, Packing and Allied Workers of America. Το επίσημο συνδικάτο στο οποίο υπάγονταν οι εργάτες γης, ενώ το CIO, Congress of Industrial Organizations αποτελεί ομοσπονδία συνδικάτων στο οποίο υπάγονταν οι εργάτες των βιομηχανικών κλάδων.

⁴ Πρόκειται για σύνολο δεσμεύσεων που ιστορικά έμειναν γνωστά με τον όρο «no-strike pledge». Για στοιχεία βλ. Kent Worcester, *C.L.R. James: A Political Biography*, State University of New York, Νέα Υόρκη, 1996, σσ. 70-72.

⁵ Βλ. <http://clrjames.blogspot.gr/2009/02/with-sharecropper.html>. Η σειρά άρθρων με τίτλο “With the Sharecroppers” δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα του W.P., *Labor Action*, από τον Σεπτέμβριο έως τον Οκτώβριο του 1941. Βλ. <http://www.marxists.org/archive/james-clr/works/1941/09/sharecroppers.html>

εσύ είσαι αυτός που ξέρει τι να πούμε”. Και εγώ τους απάντησα: “Εγώ, δεν ξέρω τίποτα. Δική σας είναι αυτή η απεργία.”... κι έτσι πήγα σε έναν προς έναν, σε πέντε-έξι από αυτούς· ο καθένας μου είπε από κάτι και έτσι έπειτα ένωσα μαζί όλα όσα είπαν»⁶.

Με αυτόν τον τρόπο θα εφαρμοστεί στην πράξη το «είμαι-μαζί-με» τους απεργούς μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους από την απλή παράθεση αιτημάτων γραμμένα (όπως συνηθίζονταν την περίοδο αυτή) από «ειδικούς» του αγώνα, προς τα ζητήματα που θέτουν οι ίδιοι οι αγωνιζόμενοι μέσα από το δικό τους λόγο. Πιο συγκεκριμένα, ο James αναδεικνυε την πολιτική στο επίπεδο της καθημερινότητας, δηλαδή στα ζητήματα όπως αυτά αναδύονταν μέσα από την γενικότερες συνθήκες ζωής εντός, αλλά και εκτός παραγωγής. Στην μπροσούρα *Down With Starvation Wages in South-East Missouri* υποστηρίζει πως οι χωρικοί δεν παλεύουν μόνο για την ικανοποίηση του αιτήματος για αυξήσεις στα ημερομίσθια, όσο εναντίον των γενικότερων συνθηκών μέσα στις οποίες ζουν και εργάζονται⁷. Αποτιμώντας το εγχείρημά του, το γεγονός της συμπερίληψης της ζωής εκτός της καθ' αυτούς παραγωγής, αποτελούσε σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με την κυρίαρχη παράδοση των πολιτικών κύκλων της εποχής –για τους οποίους η διατύπωση όσο και η ίδια η έννοια των «αιτημάτων» έτεινε να ταυτίζεται αποκλειστικά με την ικανοποίηση οικονομικών αξιώσεων.

Ο Ρομάνο στο εργοστάσιο ή στα θεμέλια της εργατικής μαρτυρίας

Λίγα χρόνια αργότερα ο Ρομάνο θα βασιστεί στη μέθοδο που εισηγείται ο James αναφερόμενος στην εργατική συνθήκη των εργαζόμενων της αυτοκινητοβιομηχανίας. Απώτερος σκοπός της εργατικής του μαρτυρίας «Η ζωή στο εργοστάσιο» ήταν να εκφράσει τον «αυθορμητισμό της βάσης», έναν αυθορμητισμό που, για τον Ρομάνο και την τάση Τζόνσον-Φόρεστ, δεν μπορεί να περισταλεί στα πλαίσια των επίσημων θεσμών είτε από την πλευρά των εργοδοτικών οργανώσεων και του κυρίαρχου λόγου, είτε από την πλευρά των συνδικάτων ή των κομμάτων της εργατικής τάξης. Παρόλα αυτά, η πραγματοποίηση αυτής της μαρτυρίας δε θα μπορούσε να είχε ολοκληρωθεί χωρίς τη στήριξη τόσο της ίδιας της τάσης Τζόνσον-Φόρεστ, όσο και του ίδιου του James προσωπικά, λόγω της επιφύλαξης ή αδιαφορίας απέναντι στα αιτήματα της βάσης που υπήρχε την εποχή εκείνη εντός του Workers Party, μέλος του οποίου ήταν ο Ρομάνο. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά η Grace Lee Boggs: «Ένα από τα

⁶ Βλ. τον Πρόλογο του 1977 από τον C.L.R. James στο *Down With Starvation Wages in South-East Missouri* [1941] όπως αναδημοσιεύεται στο C.L.R. James, *Future in the Present: Selected Writings*, Lawrence Hill & Company, Westport, 1977, σ. 89.

⁷ Ό.π., σσ. 30-32. Η απεργία εν τέλει αποδείχθηκε νικηφόρα για λόγους που, προφανώς, δεν μπορούν να αναχθούν απλώς σε μια μπροσούρα, αλλά στην μεγάλη οικονομική ζημιά που προξένησε στους μεγαλοϊδιοκτήτες γης.

σπουδαία χαρίσματα του C.L.R. ήταν ότι μπορούσε να ανιχνεύει τις ιδιαίτερες δεξιότητες και τα ενδιαφέροντα των ατόμων ενθαρρύνοντάς τα ώστε να τα χρησιμοποιούν στον εμπλουτισμό του επαναστατικού αγώνα. [...] Ο Phil Sanger, νεαρός εργάτης της General Motors, μιλούσε πάντοτε για τις απογοητεύσεις του εργάτη της βάσης στο εργοστάσιο. Ο CLR του πρότεινε να κρατά ημερολόγιο με τις παρατηρήσεις του και μέρος αυτών εκδόθηκαν αργότερα στο *The American Worker* των Paul Romano και Ria Stone [...]»⁸.

Με τη στήριξη λοιπόν του C.L.R. James, ο Ρομάνο θα εφαρμόσει στην πράξη τη μέθοδο της σύνθεσης μαρτυριών, διατηρώντας ένα ημερολόγιο με ανεκδοτολογικό υλικό από το χώρο εντός και εκτός της βιομηχανικής παραγωγής στο οποίο συμπεριέλαβε όχι μόνο απόψεις και εκφράσεις των εργατών, αλλά τις στάσεις και τις αυθόρμητες τους συμπεριφορές απέναντι στην εκμετάλλευση και καταπίεση του βιομηχανικού κόσμου. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή στις «αυθόρμητες συμπεριφορές» εκφράζεται η πραγματική κατάσταση των εργατών, αυτή μιας δυναμικής σχέσης κατάφασης, όσο και εναντίωσης απέναντι στους υφιστάμενους καθορισμούς του καπιταλιστικού κόσμου. Με τον τρόπο αυτό, η μαρτυρία προσανατολίζεται στις δράσεις και στις αντιδράσεις των ίδιων των εργατών απέναντι στην παραγωγή και τον καπιταλιστικό κόσμο και όχι στην αναζήτηση κάποιας «καθαρής ταξικής συνείδησης».

Την πρωτοτυπία αυτής της πολιτικής μεθόδου αντιλήφθηκαν πολύ γρήγορα οι Καστοριάδης και Λεφόρ λόγω ακριβώς των δεσμών που διατηρούσαν την περίοδο εκείνη με την τάση Johnson-Forest⁹. Ο Καστοριάδης μετάφρασε την εργατική μαρτυρία του Ρομάνο και δημοσιεύοντάς το σε συνέχειες ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού *Socialisme ou Barbarie*, ενώ ο Λεφόρ ανέλαβε να θεωρητικοποιήσει τη μέθοδο του Ρομάνο, εισάγοντας για πρώτη φορά το εργαλείο της «πολιτικής

⁸ Βλ. το άρθρο της Grace Lee Boggs «C.L.R. James: Organizing in the U.S.A, 1938-1953» στον τόμο *C.L.R. James: His Intellectual Legacies*, S.R. Cudjoe & W.E. Cain, University of Massachusetts Press, Amherst, 1995 σσ. 163-164. Πολλοί είναι εκείνοι που έχουν αναφερθεί στις οφειλές τους απέναντι στη γενικότερη συνεισφορά του James. Ανάμεσά τους και ο ίδιος ο Κ. Καστοριάδης που, αναγνωρίζοντας την επιρροή του στη διαμόρφωσή του, αναφέρει: «Παρόλο που είμαι Έλληνας στην καταγωγή και παρά το γεγονός ότι μεγάλωσα στην Αθήνα, ο πρώτος άνθρωπος που μου μίλησε για την αθηναϊκή δημοκρατία σε σχέση με τα σημερινά προβλήματα ήταν ο C.L.R. James». Βλ. το άρθρο που του αφιερώνει «C.L.R. James and the fate of Marxism» [πρόκειται για μεταγραφή διάλεξης στο πανεπιστήμιο του Harvard στις 4 Απριλίου του 1992] σσ. 277-290 στον τόμο *C.L.R. James: His Intellectual Legacies*, S.R. Cudjoe & W.E. Cain (επιμ.), University of Massachusetts Press, Amherst, 1995, σ. 277.

⁹ Η Grace Lee Boggs, μέλος της τάσης Τζόνσον-Φόρεστ, είχε φιλοξενηθεί για ένα διάστημα έξι μηνών στο Παρίσι από το «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα» με σκοπό την προετοιμασία του II^{ου} Συνεδρίου της Τέταρτης Διεθνούς. Για στοιχεία βλ. Philippe Gottraux, « *Socialisme ou Barbarie* » : *Un engagement politique et intellectuel dans la France de l'après-guerre*, Payot, Lausanne, 1998, σ. 243. Σύμφωνα εξάλλου με τον Henri Simon πολλές από τις θέσεις των Καστοριάδη και Λεφόρ της περιόδου συστηματοποιούσαν διάφορες σκόρπιες παρατηρήσεις αμερικανών ριζοσπαστών και της τάσης Τζόνσον-Φόρεστ. Βλ. συνέντευξη του Henri Simon στον Philippe Gottraux. *Ο.π.*, σ. 243 σημ. 171.

έρευνας» ως μέθοδο και ως πολιτική πρακτική στο προγραμματικό του άρθρο με τίτλο «L'Expérience prolétarienne»¹⁰ (1952). Όπως παρατηρεί ο Λεφόρ:

Οι εργάτες, πριν από κάθε ρητή σκέψη, πριν από κάθε ερμηνεία της μοίρας ή του ρόλου τους, έχουν μια αυθόρμητη συμπεριφορά απέναντι στη βιομηχανική εργασία, στην εκμετάλλευση, στην οργάνωση της παραγωγής όπως και της κοινωνικής ζωής μέσα και έξω από το εργοστάσιο και είναι φανερό πως στη συμπεριφορά αυτή εκφράζεται, με τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο, η προσωπικότητά τους. Στο επίπεδο αυτό, η διάκριση μεταξύ αντικειμενικού και υποκειμενικού χάνει τη σημασία της»¹¹.

Παρόλα αυτά, μια εποπτική θεώρηση στα θεμέλια της κατασκευής της μαρτυρίας του Ρομάνο αποκαλύπτει ότι αν και παραλαμβάνει από τον James τη μέθοδο της σύνθεσης των μαρτυριών, εντούτοις θα την προχωρήσει περαιτέρω προσθέτοντας τον προσωπικό του μικρό λίθο: λόγω της αντικειμενικής του θέσης στην παραγωγή, ως εργάτης δηλαδή με δεκαετή εμπειρία στην αμερικανική αυτοκινητοβιομηχανία, στη σύνθεση των εργατικών μαρτυριών συμπεριλαμβάνει αδιαχώριστα και την προσωπική του εμπειρία. Με αυτόν τον τρόπο, δίνει μια εργατική συνθήκη ιδωμένη όχι από κάποιον εξωτερικό παρατηρητή, που γράφει με σκοπό να δώσει αναφορά σε τρίτους για τις πράξεις των εργατών, αλλά ως βιωμένη πρακτική που απευθύνεται από έναν εργάτη προς άλλους εργάτες. Αναφερόμενος συνολικά σε ένα τέτοιο διάβημα:

Τα περισσότερα χρόνια που εργάζομαι τα έχω περάσει δουλεύοντας σε βιομηχανίες μαζικής παραγωγής ανάμεσα σε εκατοντάδες ή χιλιάδες άλλους εργάτες. Τα συναισθήματα, τα άγχη, οι χαρές, η ανία, η εξάντληση, ο θυμός τους είναι, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, και δικά μου.[...] Αυτή η έκδοση απευθύνεται στους εργάτες της βάσης και σκοπός της είναι να εκφράσει τις ενδόμυχες εκείνες σκέψεις, τις οποίες οι εργάτες σπάνια εκφράζουν ακόμα και στους συναδέλφους τους. [...] Ένα προσχέδιο της έκδοσης αυτής μοιράστηκε σε εργάτες ολόκληρης της χώρας. Η αντίδρασή τους ήταν ενιαία. Ήταν έκπληκτοι, αλλά και χαρούμενοι που έβλεπαν τυπωμένες στο χαρτί εμπειρίες και σκέψεις που σπάνια οι ίδιοι εκφράζουν με λόγια. [...] Από την άλλη πλευρά, εντελώς διαφορετική ήταν η συμπεριφορά των αποκομμένων από την εργατική τάξη διανοούμενων. Για αυτούς, η μπροσούρα αποτελεί την απλή

¹⁰ Βλ. Claude Lefort, *Η Προλεταριακή Εμπειρία*, μτφρ. Ιάσων Βελλής, Στάσει Εκπίπτοντες, Αθήνα, 2008, [1952]. Για το ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο συγγραφής της «προλεταριακής εμπειρίας» έχω αναφερθεί στο «επίμετρο του μεταφραστή» σσ. 53-90.

¹¹ *Ο.π.*, σ. 30.

*επανάληψη μιας ήδη γνωστής ιστορίας. Ένωσαν εξαπατημένοι. Υπάρχει υπερβολική βρωμιά και θόρυβος. Δεν μπορούσαν να κατανοήσουν το νόημα των λέξεων. [...] Δε γράφω με σκοπό να κερδίσω την αποδοχή ή τη συμπάθεια αυτών των διανοούμενων για τις πράξεις των εργατών*¹².

Η συμπερίληψη του πρώτου προσώπου δεν ήταν συνηθισμένη πολιτική πρακτική για την εποχή ακριβώς γιατί κυριαρχούσε η αντίληψη πως οι εργάτες ή οι πιο «ενδεείς» σε σχολικές γνώσεις δεν έχουν τίποτε το σημαντικό πολιτικά να πουν, πως αποτελούν θύματα της κατάστασής τους και πως δε μιλούν ακριβώς γιατί μιλούνται από τους κυρίαρχους λόγους. Εξάλλου, ακόμα και οι περισσότεροι πολιτικοποιημένοι εργάτες της εποχής, που θεωρούνταν οι κατεξοχήν φορείς της ταξικής συνείδησης, προτιμούσαν να κάνουν πολιτική αναφερόμενοι στα γενικότερα ζητήματα και στην ευρύτερη πολιτική κατάσταση την οποία όμως έβλεπαν διαχωρισμένη από την καθημερινή τους εμπειρία, αλλά και πρακτική. Η κληρονομιά του λενινισμού που θεωρούσε ότι η εργατική συνείδηση από μόνη της δεν μπορούσε εκ των πραγμάτων να υψωθεί πέρα από το τρειντ-γιουνιονιστικό επίπεδο –παραδίδοντας έτσι την πρωτοκαθεδρία στους πάσης είδους ειδικούς της ταξικής πάλης και τους διανοούμενους να την εισάγουν στην εργατική τάξη εμφυτεύοντάς την από τα πάνω και από τα έξω– βάρυνε ιδιαίτερα σε αυτό το σημείο.

Την προσωπική εμπειρία που καταθέτει ο Ρομάνο τη συγκρίνει με τις εμπειρίες, τις στάσεις και τις αντιλήψεις των συναδέλφων του με σκοπό να μην παραμείνει μονόπλευρα προσανατολισμένη στο υποκειμενικό βίωμα, αλλά να αποκαλύψει τη συλλογική διάσταση της εργατικής συνθήκης με την οποία έρχεται αντιμέτωπη μια κοινότητα ανθρώπων ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καθεμιάς (φύλο, φυλή, πολιτική τοποθέτηση κτλ.). Αυτός είναι και ο λόγος που η μαρτυρία ξεκινά από τους παράγοντες που λειτουργούν καθοριστικά στη σχέση των εργατών με την εργασία τους (η αδήριτη αναγκαιότητα της επιβίωσης) αποκαθιστώντας το γενικότερο κοινωνικό περιβάλλον της εργατικής συνθήκης, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο δομούνται οι ιδιαίτερες μορφές σχέσεων μεταξύ των εργατών, χωρίς όμως να διαχωρίζει από τη μία πλευρά τις αντικειμενικές συνθήκες και από την άλλη πλευρά τις υποκειμενικές αντιλήψεις ή στάσεις. Στη συνέχεια, περιγράφοντας μέσα από την μαρτυρία του τις διαφορετικές κατηγορίες των εργατών και από εκεί την κοινότητα της εργασίας, κάνει να αναδειχθεί σταδιακά ένα συλλογικό υποκείμενο, το βιομηχανικό εργάτη.

Το συλλογικό όμως αυτό υποκείμενο δεν αποτελεί για τον Ρομάνο μια απλή γενίκευση. Αντίθετα, εξετάζεται στη βάση μιας τυπολογίας: βάσει δηλαδή των χαρακτηριστικών του (μαύροι, γυναίκες), των στάσεών του (ριζοσπάστες, συνδικαλιστές, ρουφιάνοι, συντηρητικοί εργάτες), της εμπειρίας του (νεαροί εργάτες, βετεράνοι του πολέμου). Παρόλο που η τυπολογία αυτή θα μπορούσε εύκολα να

¹² Βλ. Paul Romano, *Ο Αμερικανός Εργάτης. Η ζωή στο εργοστάσιο*, μτφρ. Ε. Τσελεμέγκου, Κινούμενοι Τόποι, Αθήνα, 2014 [1947], σ. 9.

παγιδευτεί στην απλή παράθεση στερεοτυπικών χαρακτήρων, και μαζί με αυτών αναπαραγωγής κλισέ εκφράσεων, παρόλα αυτά κάτι τέτοιο δε συμβαίνει. Η περιγραφή του Ρομάνο έχει βασιστεί πάνω σε ένα υλικό από την καθημερινότητα της ζωής στο εργοστάσιο που ανθίσταται σε κάθε απόπειρα απλοϊκών ερμηνειών και εύπεπτων γενικεύσεων δείχνοντας το διαφορούμενο των στάσεων και των αντιλήψεων των εργατών, οι οποίοι δεν ταυτίζονται στους ρόλους μέσα στους οποίους επιχειρεί να τους καθλώσει ο βιομηχανικός κόσμος.

Ο Harry Cleaver αποτιμώντας συνολικά το εγχείρημα της τάσης Τζόνσον- Φόρεστ κάνει λόγο για την πρώτη ιστορικά απόπειρα έκφρασης της «αυτονομίας» της τάξης: «*η αναγνώριση της αυτονομίας από την Τάση προχωρούσε πέρα από αυτήν των μαύρων εργατών. Περιλάμβανε επίσης την αναγνώριση της αυτονομίας της ίδιας της εργατικής τάξης τόσο από το Κεφάλαιο, όσο και από τις “επίσημες” οργανώσεις της: το Κόμμα και τα συνδικάτα*»¹³. Παρόλο που για την τάση Τζόνσον-Φόρεστ, αυτή η «αυτονομία» της τάξης δεν ήταν άλλη από το να θεμελιώσει την προειλημμένη πολιτική της θέση για την βεβαιότητα έλευσης της «εισβάλλουσας σοσιαλιστικής κοινωνίας»¹⁴, εντούτοις η πολιτική μέθοδος που εισηγείται και η πρακτική που περιλαμβάνει έχει μεγαλύτερη αξία για εμάς από το πολιτικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει.

F.G.A.

Μάιος 2014

¹³ Βλ. Harry Cleaver, *Reading Capital Politically*, AK Press, Μπράιτον, 2000 [1979], σ. 60.

¹⁴ Αυτό προσπαθεί να αποδείξει το δεύτερο μέρος της μπροσούρας γραμμένο από την Ria Stone (ψευδώνυμο της Grace Lee Boggs) με τίτλο “The Reconstruction of Society” Βλ. <https://libcom.org/history/american-worker-Πωλ-Ρομάνο-ria-stone> Βλ. επίσης C.L.R. James, R. Dunayevskaya, Grace Lee Boggs, *The Invading Socialist Society*, 1947. <http://www.marxists.org/archive/james-clr/works/1947/invading/>